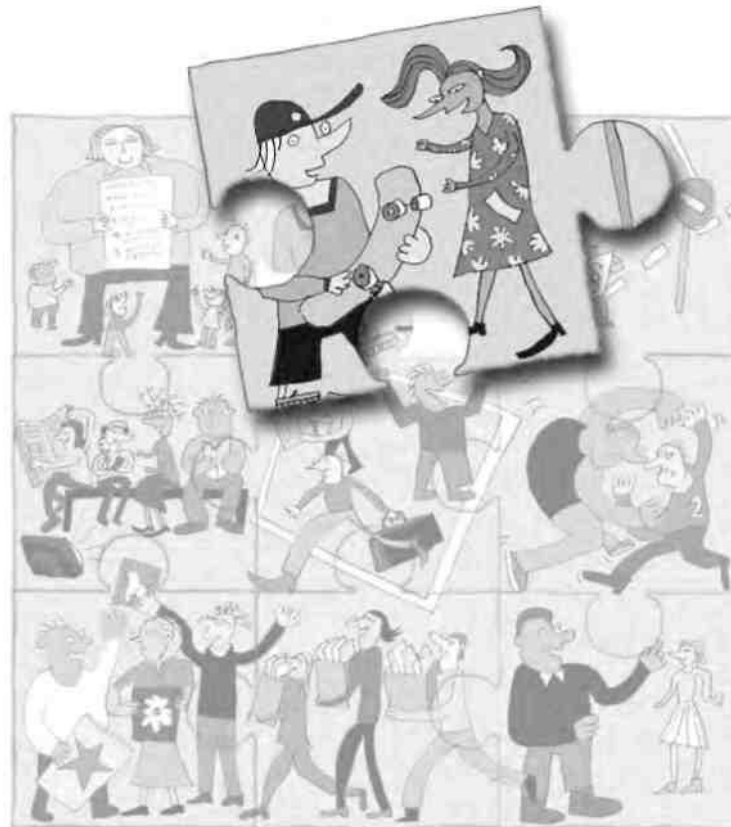

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Στερεότυπα και προκαταλήψεις

**Τι είναι η ταυτότητα;
Πώς αντιλαμβάνομαι τους άλλους,
κι εκείνοι εμένα;**

1.1 Πώς βλέπουν οι άλλοι ένα άτομο

Ένα άτομο είναι περισσότερα από αυτά που μπορεί κανείς να δει

1.2. Πόσο διαφορετικά μπορεί να περιγραφεί ένα άτομο

Πώς σχηματίζω μια καλύτερη εικόνα για κάποιον

1.3. Στερεότυπα και προκαταλήψεις

Οι απόψεις μας για άλλους ανθρώπους, ομάδες ή χώρες

1.4. Στερεότυπα για μένα!

Πώς βλέπω τον εαυτό μου – πώς με βλέπουν οι άλλοι;

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Στερεότυπα και προκαταλήψεις

Τι είναι η ταυτότητα; Πώς αντιλαμβάνομαι τους άλλους κι εκείνοι εμένα;

Ποιος/α είμαι πραγματικά; Καθημερινά, οι μαθητές βιώνουν διαφορετικές αξίες και τρόπους ζωής. Για να καθορίσουν την δική τους στάση, πρέπει να μπορούν να κάνουν επιλογές. Τι μπορώ να κάνω, τι δεν πρέπει να κάνω; Τι είναι σωστό και τι λάθος; Τα παιδιά και οι έφηβοι γρήγορα διαπιστώνουν ότι αυτές οι ερωτήσεις είναι δύσκολες. Κάτι που είναι σωστό σε μια περίπτωση ίσως είναι λάθος για κάποια άλλη. Πώς αποφασίζω; Τι κατευθυντήριες γραμμές έχω;

Δύο σημαντικά εργαλεία για την προσωπική καθοδήγηση είναι το σύνταγμα της χώρας και η προσέγγισή της για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτά τα δύο στοιχεία καθορίζουν τον πλουραλισμό των αξιών σε μια κοινωνία. Η πιο σημαντική αρχή είναι η ατομική ελευθερία, η οποία επιτρέπει σε κάθε άτομο να αναπτύξει την προσωπικότητά του, μέσα σε ένα πλαίσιο αμοιβαίας ανοχής και ευθύνης, αποφέροντας, έτσι, οφέλη τόσο στην κοινότητα που ζει το άτομο όσο και στην ανθρωπότητα. Οι απόψεις και τα ενδιαφέροντά μας μπορούν να είναι πολύ διαφορετικά, με την προϋπόθεση ότι έχουν τεθεί κανόνες για να συζητάμε για τις διαφωνίες μας ειρηνικά.

Τα παιδιά και οι έφηβοι πρέπει να γνωρίζουν ότι και οι ενήλικες παλεύουν με τις προκλήσεις και τις απαιτήσεις που αντιμετωπίζουν. Πρέπει επίσης να συνειδητοποιήσουν ότι οι εκπαιδευτικοί δεν διαθέτουν το κλειδί της απόλυτης αλήθειας, αλλά και αυτοί κάνουν λάθη και προσπαθούν να μάθουν.

Αυτή η διδακτική ενότητα ασχολείται με θέματα γύρω από την ανάπτυξη της προσωπικής ταυτότητας και πώς άτομα και ομάδες αντιλαμβάνονται τους εαυτούς και τους άλλους. Οι μαθητές πρέπει να κατανοήσουν ότι η ταυτότητά τους καθορίζεται τόσο από τον εαυτό τους όσο και από την αλληλεπίδρασή τους με τους άλλους. Η ταυτότητα καθορίζεται τόσο από τις διαφορές ανάμεσα στα άτομα όσο και από την ανάγκη του ατόμου να ανήκει και να προστατεύεται από την οικογένεια ή την ομάδα συνομηλίκων. Τα νέα άτομα κατανοούν καλύτερα τον εαυτό τους όταν εξερευνούν τα προσωπικά τους αισθήματα και ανάγκες, την προσωπική τους ανάπτυξη και τις επιθυμίες τους για το μέλλον. Χρειάζεται να πειραματιστούν με διαφορετικές μορφές συμπεριφοράς, ώστε να επεκτείνουν το ρεπερτόριο αλληλεπίδρασής τους με τους άλλους. Αυτό θα το μάθουν συμβάλλοντας εποικοδομητικά σε καταστάσεις κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

Η κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας ασκεί μεγάλη επίδραση στη ζωή του ατόμου. Οι μαθητές μπορούν να κατανοήσουν αυτή την επίδραση συλλέγοντας συστηματικά πληροφορίες για σύγχρονα θέματα και συζητώντας τα, διαμορφώνοντας με αυτό τον τρόπο τις προσωπικές τους απόψεις και ακούγοντας τις απόψεις των άλλων. Πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις θέσεις, τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που αποτελούν μέρος της κοινής γνώμης. Το άτομο πρέπει να συνειδητοποιεί αυτά τα είδη επίδρασης ώστε να μπορεί να αντιδρά, και να είναι ικανό να σκέφτεται κριτικά για τις επιλογές του και να τις μεταβάλλει αν αυτό είναι απαραίτητο.

Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Μέσα από αυτή τη σειρά μαθημάτων οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία:

- να γνωρίσουν την έννοια των στερεοτύπων και τον τρόπο που δημιουργούνται οι προκαταλήψεις*
- να συνειδητοποιήσουν ότι όλοι αποδίδουμε κάποιες ιδιότητες σε άτομα ή ομάδες*
- να κατανοήσουν ότι τέτοιου είδους αποδόσεις μας βοηθούν να αντιμετωπίσουμε την καθημερινή ζωή*
- να ενημερωθούν ότι τέτοιες αποδόσεις μπορεί να είναι επιβλαβείς και άδικες*
- να μάθουν ότι τέτοιες αποδόσεις συμβάλλουν στη δημιουργία ατομικών και ομαδικών ταυτοτήτων*
- να μάθουν ότι η ταυτότητα είναι κάτι περίπλοκο, και κατά συνέπεια κάθε άτομο μπορεί και πρέπει να κατανοείται και να περιγράφεται διαφορετικά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Στερεότυπα και προκαταλήψεις**Τι είναι η ταυτότητα; Πώς αντιλαμβάνομαι τους άλλους κι εκείνοι εμένα;**

Τίτλος μαθ/τος	Μαθησιακοί στόχοι	Εργασίες μαθητών	Υλικά	Μέθοδοι
Μάθημα 1: Πώς βλέπουν οι άλλοι ένα άτομο	Οι μαθητές βιώνουν την πολυπλοκότητα των απόψεων και κάνουν τις επιλογές τους.	Οι μαθητές έχουν αναλάβει συγκεκριμένους ρόλους και διαμορφώνουν απόψεις. Μαθαίνουν να αλλάζουν άποψη.	Περιγραφή ρόλου, φυλλάδιο μαθητή 1.1 (ομάδες 1-3), μεγάλα φύλλα χαρτιού, μαρκαδόροι.	Ομαδική εργασία
Μάθημα 2: Πόσο διαφορετικά μπορεί να περιγραφεί ένα άτομο	Οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι διαφορετικές περιγραφές μπορεί να αναφέρονται σε ένα άτομο και στην ίδια ταυτότητα.	Οι μαθητές κάνουν πρόβες, παίζουν σκηνές και παρουσιάζουν τη γραπτή τους εργασία. Συζητούν τις σκηνές που παρακολούθησαν.	Τα αποτελέσματα του πρώτου μαθήματος αποτελούν το βασικό υλικό του δεύτερου. Οι μαθητές κατανοούν ότι χωρίς τη συμμετοχή και τη συνεισφορά τους, δεν συνεχίζεται η ενότητα.	Παιχνίδι ρόλων, παρουσιάσεις και καθοδηγούμενη συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 3: Στερεότυπα και προκαταλήψεις	Οι μαθητές κατανοούν πώς τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις συνδέονται και πώς μπορούν να οδηγήσουν σε απλοποιημένες αλλά επίσης και σε άδικες κρίσεις για άτομα, ομάδες ατόμων και ολόκληρες χώρες.	Οι μαθητές στοχάζονται τις απόψεις τους για τους άλλους και τις συζητούν σε ομάδες.	Λευκά χαρτιά και μαρκαδόροι.	Ομαδική εργασία, συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 4: Στερεότυπα για εμένα!	Οι μαθητές συνειδητοποιούν πώς τους βλέπουν οι άλλοι και μαθαίνουν να το αποδέχονται. Κατανοούν καλύτερα πώς οι άλλοι αντιλαμβάνονται την ταυτότητά τους και αντιδρούν σε αυτό.	Οι μαθητές περιγράφουν τον εαυτό τους και ο ένας τον άλλο και συγκρίνουν τα αποτελέσματα.	Φυλλάδιο μαθητή 1.2.	Εργασία σε ζευγάρια, συζήτηση σε ολομέλεια.

Μάθημα 1

Πώς βλέπουν οι άλλοι ένα άτομο

Ένα άτομο είναι περισσότερο από αυτά που μπορεί κανείς να δει

Μαθησιακός στόχος	Οι μαθητές βιώνουν την πολυπλοκότητα των απόψεων και κάνουν τις επιλογές τους.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές έχουν αναλάβει συγκεκριμένους ρόλους και διαμορφώνουν απόψεις. Μαθαίνουν πώς να αλλάζουν άποψη.
Υλικά	Περιγραφή ρόλου, φυλλάδιο μαθητή 1.1 (ομάδες 1-3), μεγάλα φύλλα χαρτιού, μαρκαδόροι.
Μέθοδοι	Ομαδική εργασία.

Το μάθημα

Οι μαθητές σχηματίζουν τρεις ομάδες και παίρνουν το φυλλάδιο 1.1 (τρεις διαφορετικές εκδοχές, μία για κάθε ομάδα), ένα μεγάλο φύλλο χαρτιού και ένα μαρκαδόρο. (Σε μεγάλες τάξεις μπορούν να γίνουν περισσότερες ομάδες και ο/η εκπαιδευτικός δίνει περισσότερες σκηνές να παιχτούν, ή η ίδια εργασία δίνεται σε διαφορετικές ομάδες. Το τελευταίο είναι ένα ενδιαφέρον σενάριο, καθώς θα δείξει πόσο διαφορετικές περιγραφές και αντιλήψεις μπορούν να υπάρξουν). Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός λέει την ιστορία ενός αγοριού που άλλαξε σπίτι και εξερευνά τη νέα περιοχή. Αναφέρεται στο ημερολόγιο του παιδιού αλλά δεν το διαβάζει, καθώς κάθε ομάδα έχει πάρει ένα διαφορετικό απόσπασμα του ημερολογίου.

Γενικές πληροφορίες για εκπαιδευτικούς

Ολόκληρο το κείμενο έχει ως εξής:

“Είναι η πρώτη μέρα στην καινούρια μου τάξη. Η οικογένειά μου μετακόμισε εδώ από άλλη περιοχή και ακόμη νιώθω ξένος. Αγαπητό ημερολόγιο, μου έχουν συμβεί πολλά τις τελευταίες ημέρες. Θα σου πω μερικά από αυτά.

Τώρα ζούμε σε ένα διαμέρισμα κοντά στο ποτάμι. Ένας από τους συμμαθητές μου μένει πολύ κοντά. Ήρθε την τρίτη ημέρα και μου πρότεινε να πάμε για ψάρεμα. Είπα όχι γιατί το καλάμι μου είναι ακόμη μέσα στις κούτες.

Υπάρχει ένα μεγάλο γήπεδο ποδοσφαίρου μπροστά από το σχολείο μας. Χάρηκα για αυτό γιατί μου αρέσει το ποδόσφαιρο. Έτσι πήρα τη μπάλα μου και άρχισα να προπονούμαι. Είχα μόλις αρχίσει να παίζω όταν με σταμάτησε ο σχολικός φύλακας. Ήταν θυμωμένος και με ρώτησε αν ήξερα να διαβάζω. Δεν είχα δει την πινακίδα που έγραφε ότι το γήπεδο ήταν κλειστό μετά τη βροχή. Ήμουν τόσο σοκαρισμένος που πήγα σπίτι χωρίς να πω ούτε μια λέξη.

Ένας ηλικιωμένος άντρας ζει μόνος στο διαμέρισμα πάνω από εμάς. Όταν γύρισα σπίτι χθες, τον συνάντησα στην εξώπορτα με τα ψώνια του. Κουβαλούσε μια τσάντα με τρόφιμα και βαριανάσαινε. Τον λυπήθηκα. Τον ρώτησα αν μπορούσα να τον βοηθήσω, και του μετέφερα την τσάντα μέχρι την πόρτα του”.

Οι τρεις εκδοχές των φυλλαδίων για τις ομάδες περιλαμβάνουν διαφορετικά μέρη του ημερολογίου. Η αντίληψη των ομάδων θα διαφοροποιηθεί ανάλογα με τις πληροφορίες που θα λάβουν. Ως εκ τούτου, κάθε ομάδα βλέπει μόνο ένα μέρος της ταυτότητας του παιδιού, την οποία θα παρουσιάσει στο παιχνίδι ρόλων. Σύμφωνα με τις απαιτούμενες εργασίες, οι ομάδες παρουσιάζουν πρώτα σύνολα επιθέτων. Ένα μέλος κάθε ομάδας συγκεντρώνει σε ένα μεγάλο χαρτί τα αποτελέσματα από τη συζήτηση της ομάδας για να παρουσιαστούν στο επόμενο μάθημα.

Μετά κάθε ομάδα αποφασίζει να παίξει ένα σύντομο παιχνίδι ρόλων που θα αποδώσει τις ερμηνείες της. Αυτοί οι ρόλοι αρχικά εξηγούνται και συζητούνται στην τάξη, και κατόπιν κάνουν πρόβα. Αυτό μπορεί να γίνει σε διαφορετικές γωνίες της τάξης, ή ίσως σε αίθουσες συνεδριάσεων του σχολείου, σε εξωτερικά κτίρια ή, αν ο καιρός το επιτρέπει, στη σχολική αυλή. Ακόμη κι αν το παιχνίδι ρόλων παίρνει κάποιο χρόνο στην αρχή, η προσπάθεια αξίζει. Για πολλούς μαθητές, αυτό που συχνά είναι δύσκολο να το εκφράσουν με λόγια, μπορεί τώρα να δηλωθεί απλά και με σαφήνεια.

Ο στόχος για τους μαθητές σε αυτό το μάθημα είναι να έχουν γραφεί οι κατάλογοι των επιθέτων στις αφίσες και να γίνουν πρόβες στη σκηνή.

Στο τέλος του μαθήματος ο/η εκπαιδευτικός μαζεύει τις αφίσες (θα τις μοιράσει στην αρχή του επόμενου μαθήματος) και κάνει ένα σύντομο απολογισμό. Δίνει θετική ανατροφοδότηση και εξετάζει το θέμα του επόμενου μαθήματος.

Μάθημα 2

Πόσο διαφορετικά μπορεί να καταγραφεί ένα άτομο...

Πώς σχηματίζω μια καλύτερη εικόνα για κάποιον

Μαθησιακός στόχος	Οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι διαφορετικές περιγραφές μπορεί να αναφέρονται σε ένα και μόνο άτομο.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές κάνουν πρόβες, παίζουν σκηνές και παρουσιάζουν τη γραπτή τους εργασία. Συζητούν τις σκηνές που παρακολούθησαν.
Υλικά	Τα αποτελέσματα του πρώτου μαθήματος (παιχνίδια ρόλων και κατάλογοι αντικειμένων) αποτελούν το βασικό υλικό του δεύτερου. Οι μαθητές κατανοούν ότι χωρίς τη συμμετοχή και τη συνεισφορά τους, δεν μπορεί να συνεχιστεί η ενότητα.
Μέθοδοι	Παιχνίδι ρόλων, παρουσιάσεις και καθοδηγούμενη συζήτηση σε ολομέλεια.

Το μάθημα

Μέρος 1

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί την πορεία του μαθήματος. Δίνει πέντε λεπτά για τις πρόβες των ομάδων. Έπειτα παρουσιάζονται οι σκηνές.

Αρχικά, ένα μέλος της ομάδας διαβάζει την εισαγωγή από το ημερολόγιο στην τάξη χρησιμοποιώντας την αφίσα από το πρώτο μάθημα. Έπειτα η ομάδα δραματοποιεί τη σκηνή. Συστήνεται οι σκηνές να παιχτούν χωρίς διακοπή. Αν περισσότερες από μία ομάδες έχουν πάρει το ίδιο απόσπασμα του ημερολογίου, θα παίξουν τις σκηνές, τη μια μετά την άλλη, με μικρές διαφοροποιήσεις.

Κατόπιν, ο/η εκπαιδευτικός θα δώσει θετική ανατροφοδότηση και θα αναφερθεί πάλι στον στόχο αυτής της δραστηριότητας. Αν γίνει αυτό, οι μαθητές θα προχωρήσουν στο επόμενο βήμα. Αν όχι, θα πρέπει οι μαθητές να συνοψίσουν και να αναστοχαστούν την αλληλουχία των σκηνών, εξετάζοντας πτυχές του περιεχομένου και της μορφής.

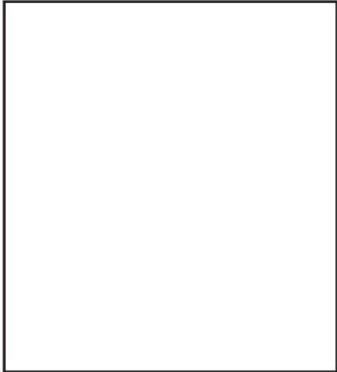
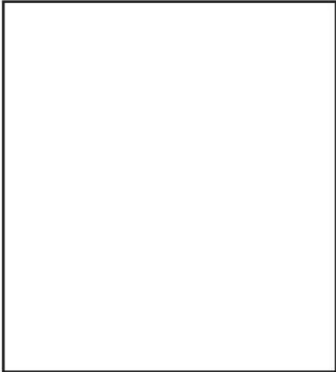
Ακολουθούν παραδείγματα με τα οποία ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προκαλέσει προβληματισμό:

- Ποια εμπειρία είχαμε ως ομάδα;
- Ανακάλυψα κάτι καινούριο για τον εαυτό μου;
- Πώς καταφέραμε να παρουσιάσουμε τους χαρακτήρες όπως ήταν;

Μέρος 2

Στο δεύτερο μέρος του μαθήματος, οι μαθητές κάθονται σε δύο ημικύκλια γύρω από τον πίνακα. Ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί τις αφίσες στον πίνακα. Οι μαθητές παρακολουθούν την εξέλιξη της παρουσίασης:

Πώς τον βλέπουν οι άλλοι:

Οι συμμαθητές	Οι δάσκαλοι	Οι γείτονες
		

Στην διάρκεια της συζήτησης, οι μαθητές κατανοούν ότι είναι φυσικό ένα άτομο να αντιμετωπίζεται διαφορετικά από διαφορετικούς ανθρώπους. Πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι δεν χρησιμοποιούνται κατηγοριοποιήσεις όπως “αλήθεια” και “ψέμα” για να περιγραφούν οι διάφορες απόψεις. Στην πραγματικότητα, θα είναι άδικο για το αγόρι να παρουσιαστεί μόνο μια άποψη που το περιγράφει.

Πιθανές νύξεις με τις οποίες μπορεί να προωθηθεί η κριτική σκέψη:

- Οι διαφορετικές περιγραφές μου προκαλούν σύγχυση.
- Επομένως ποια είναι η αλήθεια;
- Ποιος είναι πραγματικά ο Μαξ;

Ο/η εκπαιδευτικός περιμένει να σηκώσουν αρκετοί μαθητές το χέρι τους και μετά τους αφήνει να δώσουν διαφορετικές απαντήσεις. Σημειώνει αυτές τις απαντήσεις στον πίνακα, ή καλύτερα, σε ένα πίνακα σεμιναρίου:

Τι μπορούμε να πούμε για το αγόρι;

- Πώς μπορούμε να το χαρακτηρίσουμε σωστά;
- Δήλωση 1
- Δήλωση 2
- Δήλωση 3
- Δήλωση 4
- Δήλωση 5

Στο τέλος του μαθήματος, ο/η εκπαιδευτικός συνοψίζει τις ιδέες των μαθητών από τα πρώτα δύο μαθήματα. Είναι καλύτερα να υπάρχει πίνακας σεμιναρίου όπου θα καταγραφούν αυτές οι ιδέες έτσι

ώστε να μπορούν να παρουσιαστούν σε επόμενα μαθήματα. Τα ακόλουθα σημεία μπορεί να είναι χρήσιμα:

Ταυτότητα

- Υπάρχουν πολλές πλευρές στην ταυτότητα ενός ατόμου.
- Συχνά διαφορετικοί άνθρωποι (γείτονες, φίλοι, δάσκαλοι, ξένοι) έχουν πολύ διαφορετική άποψη για το ίδιο άτομο.
- Πρέπει να ακούσουμε τις διαφορετικές απόψεις αν θέλουμε να γνωρίσουμε ένα άτομο.
- ...
- ...

Στο τέλος του μαθήματος, ο/η εκπαιδευτικός θέτει ερωτήσεις στους μαθητές, προσέχοντας να μη σχολιάσει τις παρατηρήσεις τους.

Αυτό μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους. Ερωτήσεις προς όλη την τάξη δεν είναι πάντα η καλύτερη λύση, αφού συνήθως, απαντούν οι ίδιοι μαθητές και η ανατροφοδότηση είναι αόριστη. Γι' αυτό τον λόγο, συστήνεται εδώ το μοντέλο με τα βελάκια. Είναι μια μέθοδος γρήγορης ανατροφοδότησης που επιτρέπει σε κάθε μαθητή να καθορίσει την απάντησή του. Στο παράρτημα υπάρχει αναλυτική περιγραφή αυτής της μορφής ανατροφοδότησης.

Κατόπιν ο/η εκπαιδευτικός κάνει μια προεπισκόπηση των επόμενων δύο μαθημάτων, στα οποία η τάξη δεν θα ασχοληθεί με μεμονωμένα άτομα, αλλά με ομάδες ατόμων μέσα στην κοινωνία και με ολόκληρες χώρες.

Μάθημα 3**Στερεότυπα και προκαταλήψεις****Οι απόψεις μας για άλλους ανθρώπους, ομάδες ή χώρες**

Μαθησιακός στόχος	Οι μαθητές κατανοούν το πώς τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις συνδέονται και το πώς μπορούν να οδηγήσουν σε απλοποιημένες, αλλά επίσης και σε άδικες κρίσεις για άτομα, ομάδες ατόμων και ολόκληρες χώρες.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές στοχάζονται τις απόψεις τους για τους άλλους και τις συζητούν σε ομάδες.
Υλικά	Λευκά χαρτιά και μαρκαδόροι.
Μέθοδοι	Ομαδική εργασία, συζήτηση σε ολομέλεια.

Βασικοί όροι

Στερεότυπα: Απόψεις που έχουν κάποιες ομάδες για τους εαυτούς τους ή για άλλες ομάδες.

Προκαταλήψεις: Συναισθηματικά φορτισμένες απόψεις για κάποιες ομάδες (συνήθως μειονότητες) ή ορισμένους ανθρώπους (συνήθως από μειονοτικές ομάδες).

Το μάθημα

Ο στόχος αυτού του μαθήματος είναι να μπορέσουν οι μαθητές να κατανοήσουν πώς αντιμετωπίζονται οι άλλοι όχι σε ατομικό επίπεδο, αλλά σε ένα γενικότερο επίπεδο, δηλαδή, πώς κρίνονται μεγαλύτερες ομάδες, θρησκευτικές κοινότητες, εθνότητες ή χώρες.

Ο/η εκπαιδευτικός ετοιμάζει μια σύντομη, με σαφή διάρθρωση διάλεξη για την διαφορά ανάμεσα στα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις, η οποία δίνεται στην αρχή του μαθήματος.

Συνοψίζοντας τις γνώσεις και τις εμπειρίες από τα δύο προηγούμενα μαθήματα, ο/η εκπαιδευτικός βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν τη διαφορά ανάμεσα στα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις. Ο/η εκπαιδευτικός εισάγει τις δύο έννοιες κάνοντας αναφορά στις διαφορετικές απόψεις που υπήρχαν για το αγόρι με το οποίο ασχολήθηκαν στα δύο προηγούμενα μαθήματα. Επιχειρεί να παρουσιάσει αυτές τις απόψεις ως στερεότυπα και προκαταλήψεις (βλ. γενικές πληροφορίες για εκπαιδευτικούς στο τέλος αυτού του μαθήματος, όπου υπάρχει ένα μοντέλο για τη σύντομη αυτή ομιλία). Στο επόμενο στάδιο, οι μαθητές σχηματίζουν μικρές ομάδες. Ασχολούνται με περιγραφές κοινωνικών ομάδων, όπως για παράδειγμα:

- αγόρια και κορίτσια*
- επαγγέλματα*
- εθνοτικές ομάδες*
- χώρες*
- ήπριοι.

Είναι σημαντικό να μη ζητηθεί από τους μαθητές να καταθέσουν τις προσωπικές τους απόψεις. Είναι προτιμότερο να προσπαθήσουν να φανταστούν τι μπορεί να λένε ή να σκέφτονται για τις ομάδες που τους έχουν ανατεθεί στην εργασία, η κοινωνία, οι γείτονες ή τα μέσα επικοινωνίας.

Οι μαθητές θα προσπαθήσουν να διακρίνουν τις διαφορές ανάμεσα στα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις, εφαρμόζοντας έτσι αυτά που έχουν ακούσει από τον/την εκπαιδευτικό στην αρχή του μαθήματος.

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει κάποιες συμβουλές και οι μαθητές ετοιμάζουν τις παρουσιάσεις των αποτελεσμάτων σε μορφή καταλόγου. Η εμπειρία δείχνει ότι ένας κατάλογος έτοιμος εκ των προτέρων (βλ. παράδειγμα παρακάτω) βοηθά τους μαθητές να σημειώσουν ιδέες που θα χρησιμοποιήσουν κατόπιν στη συζήτηση.

Μετά την αρχική ομιλία του/της εκπαιδευτικού για τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις, οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων ατόμων για περίπου 15 λεπτά. Ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να εξετάσει προσεκτικά με ποιο από τα παραπάνω θέματα θα ασχοληθούν. Ανάλογα με την πολιτική κατάσταση της χώρας, μπορεί να επιλέξει παραδείγματα σχετικά με τις εμπειρίες των μαθητών. Από την άλλη πλευρά, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αναφερθεί σε εθνικές ομάδες που ζουν στη χώρα ή στην κοινότητα μόνο αν αυτή η επιλογή δεν θίγει κανέναν και αν δεν προκαλεί συζητήσεις που μπορεί να πυροδοτήσουν διαφωνίες.

Οι συζητήσεις και τα αποτελέσματα της ομάδας παρουσιάζονται σε συζήτηση σε ολομέλεια. Κάθε ομάδα επιλέγει έναν ομιλητή, ο οποίος θα παρουσιάσει τα αποτελέσματα ακολουθώντας τα παρακάτω κριτήρια:

- η χώρα μας, η ομάδα μας, η εθνική μας οντότητα, το επάγγελμά μας
- στερεότυπα που εκφράζονται από την ομάδα
- προκαταλήψεις που εκφράζονται από την ομάδα
- οι εκτιμήσεις μας για τις απόψεις των ομάδων
- οι απόψεις μας, συμπεριλαμβανομένων των πιθανών διαφορών απόψεων.

Ο/η εκπαιδευτικός θα βοηθήσει τους μαθητές καταγράφοντας τις απόψεις των ομάδων (σε μορφή σημειώσεων) στον πίνακα σεμιναρίου.

Παράδειγμα καταγραφής αποτελεσμάτων για υποστήριξη των μαθητών:

Ομάδα	Χώρα/επάγγελμα/ομάδα	Στερεότυπα	Προκαταλήψεις	Σχόλια
1				
2				
3				
4				
5				

Στο τέλος, ο/η εκπαιδευτικός συνοψίζει το μάθημα, κάνοντας αναφορά και στην διαδικασία και στα αποτελέσματα, και ενημερώνει τους μαθητές για τα επόμενα βήματα.

Μάθημα 4**Ταυτότητα: Στερεότυπα για μένα****Πώς βλέπω τον εαυτό μου - πώς με βλέπουν οι άλλοι;**

Μαθησιακοί στόχοι	Κατανοούν καλύτερα πώς οι άλλοι αντιλαμβάνονται την ταυτότητά τους και αντιδρούν σε αυτό. Κατανοούν καλύτερα πώς οι άλλοι αντιλαμβάνονται την ταυτότητά τους και πώς αντιδρούν σε αυτό. Εξερευνούν την επίδραση της ταυτότητάς τους στους άλλους.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές περιγράφουν τους εαυτούς τους και τους άλλους και συγκρίνουν τα αποτελέσματά τους.
Υλικά	Φυλλάδιο μαθητής 1.2.
Μέθοδοι	Εργασία σε ζευγάρια. Συζήτηση σε ολομέλεια.

Το μάθημα

Ο/η εκπαιδευτικός ξεκινά το μάθημα συνοψίζοντας τα αποτελέσματα των δύο προηγούμενων μαθημάτων και εξηγώντας το χρονοδιάγραμμα του σημερινού μαθήματος.

Ο/η εκπαιδευτικός υπενθυμίζει στην τάξη ότι είχαν αρχικά εξετάσει το άτομο (την ατομική περίπτωση ενός αγοριού) και μετά στράφηκαν προς τη μελέτη μεγαλύτερων ομάδων, όπως επαγγελματιών, εθνοτικών ομάδων και ολόκληρων χωρών. Τώρα θα επικεντρωθούν πάλι στο άτομο, αλλά αυτή τη φορά οι ίδιοι – ο καθένας μέσα στην τάξη – θα είναι το επίκεντρο. Θα επικεντρωθούν στο ερώτημα:

Ποιος είμαι;	
Πώς θα περιέγραφα τον εαυτό μου;	αυτοαντίληψη
Πώς θα με περιέγραφε κάποιος άλλος;	αντίληψη των άλλων

Ο/η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τον παραπάνω πίνακα, τον οποίο θα σχεδιάσει στον πίνακα ή τον πίνακα σεμιναρίου, για να ισχυροποιήσει την εισαγωγή στο μάθημα. Μπορεί επίσης να ζητήσει από τους μαθητές να επαναλάβουν ότι έχουν μάθει στα δύο προηγούμενα μαθήματα για την διαφορά ανάμεσα στην αυτοαντίληψη και την αντίληψη που διαμορφώνει το άτομο για τον εαυτό του μέσω των άλλων. Επιπλέον, ή εναλλακτικά, μπορεί να επαναλάβει τις βασικές έννοιες για τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις.

Μετά ο/η εκπαιδευτικός παίρνει τα φυλλάδια των μαθητών με τις περιγραφές για τον Μαξ. Αυτά θα βοηθήσουν τους μαθητές να σκεφτούν για πολλές ιδιότητες και χαρακτηριστικά των ανθρώπων. Οι μαθητές θα πρέπει, ως εργασία, να ονομάσουν όσο το δυνατόν περισσότερα επίθετα που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν ένα άτομο. Ο/η εκπαιδευτικός, σε αυτό το σημείο, μπορεί να δώσει κάποιες ιδέες ή να κάνει κάποιες προτάσεις. Για παράδειγμα, οι μαθητές μπορούν να καθοδηγηθούν στην κατηγοριοποίηση περιγραφικών επιθέτων ανάλογα με το νόημα. Τέτοιες κατηγορίες μπορεί να είναι οι παρακάτω:

Πώς θα περιγράφαμε ένα άτομο:

- όταν έχει καλή διάθεση;
- όταν έχει κακή διάθεση ή είναι σε έξαλλη κατάσταση;

- αν είναι φίλος μας;
- αν θέλαμε να περιγράψουμε πώς είναι εξωτερικά;
- αν θέλαμε να το περιγράψουμε ως μαθητή;

Είναι προτιμότερο να συμμετέχει όλη η τάξη, και όχι να ρωτηθούν μόνο κάποιοι μαθητές στο πλαίσιο μιας μετωπικής διδασκαλίας. Αυτό μπορεί να γίνει με την παρακάτω άσκηση,⁵⁵ στην οποία οι μαθητές εργάζονται μόνοι για να παράγουν μια ποικιλία ιδεών. Στις γωνίες της αίθουσας, ή πάνω σε θρανία, υπάρχουν μεγάλα φύλλα χαρτιού. Σε αυτά τα φύλλα, έχουν δοθεί ως επικεφαλίδες κάποιες λέξεις ή κατηγορίες. Οι μαθητές μετακινούνται σιωπηλοί μέσα στην αίθουσα και καταγράφουν τις ιδέες τους στις αφίσες (ιδανικά με διαφορετικό μαρκαδόρο για κάθε αφίσα). Καθώς κάθε μαθητής βλέπει τι έχουν γράψει οι άλλοι, δεν θα υπάρχουν επαναλήψεις, αλλά μπορεί να υπάρχουν σχετικά σχόλια ή νέες ιδέες.

Το αποτέλεσμα μια τέτοιας άσκησης θα είναι κάπως έτσι:

Πώς είναι ένα άτομο όταν έχει καλή διάθεση;
– χαρούμενο
– αστείο
– χαλαρό
– επικοινωνιακό
– γοητευτικό
– ...
– ...

Δεν είναι απαραίτητο να ακολουθήσει συζήτηση σε ολομέλεια, καθώς στόχος αυτής της άσκησης είναι να δώσει στους μαθητές ιδέες για να προχωρήσουν στο επόμενο βήμα. Ο/η εκπαιδευτικός, σε αυτό το στάδιο, γνωρίζει ήδη ποιοι μαθητές μπορούν να εργαστούν μαζί σε ζευγάρια. Αυτό είναι σημαντικό, διότι το θέμα με το οποίο θα ασχοληθούν οι μαθητές είναι ευαίσθητο. Γι' αυτό, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να αποφύγει να βάλει μαζί μαθητές που αντιπαθούν ο ένας τον άλλο, και να διασφαλίσει ότι κανένας μαθητής δεν θα αισθανθεί άσχημα.

Οι ομάδες θα κάνουν την ακόλουθη εργασία:

Τώρα θα διερευνήσουμε πώς αντιλαμβάνεστε τον εαυτό σας και τον άλλο. Αυτό θα γίνει με τον παρακάτω τρόπο:

- Αρχικά, εργαστείτε με τον εαυτό σας.
- Κοιτάξτε τις περιγραφές στις αφίσες και διαλέξτε λέξεις που, κατά τη γνώμη σας, σας περιγράφουν καλά. Γράψτε τις στο φυλλάδιο.
- Προσθέστε χαρακτηριστικά και περιγραφές του εαυτού σας σε διάφορες καταστάσεις που δεν υπάρχουν στις αφίσες. Γράψτε τις στο φυλλάδιο.
- Στη συνέχεια, περιγράψτε τον σύντροφό σας με τον ίδιο τρόπο.

5. Η άσκηση που προτείνεται εδώ είναι μια παραλλαγή της άσκησης “Ο Τοίχος της Σιωπής” (βλ. EDC/HRE Τόμος VI, σ.σ. 66).

- Όταν θα έχετε και οι δυο τελειώσει, δείτε τα αποτελέσματά σας. Θα έχει ενδιαφέρον να δείτε ποιες περιγραφές και κρίσεις ταιριάζουν, και ποιες διαφέρουν ή βρίσκονται σε αντίθεση. Εκφράστε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας:
- Τι με εκπλήσσει;
- Τι μου δίνει χαρά;
- Τι με ενοχλεί;
- Τι με πληγώνει;
- Μπορείτε να ενισχύσετε τις κρίσεις σας με μερικά παραδείγματα;
- Ποιες περιγραφές είναι (θετικά ή αρνητικά) στερεότυπα;

Ο/η εκπαιδευτικός θα αποφασίσει αν θα κάνει τελικό απολογισμό στο τέλος αυτού του μαθήματος (που είναι επίσης και τέλος της ενότητας, αν και είναι δυνατό να υπάρχει συνέχεια) ή αν θα συνοψίσει τη μαθησιακή διαδικασία των τεσσάρων τελευταίων μαθημάτων. Όποια μέθοδο κι αν επιλέξει, ο/η εκπαιδευτικός θα παρατηρήσει ότι η ατμόσφαιρα μέσα στην τάξη έχει βελτιωθεί κατά την διάρκεια αυτής της ενότητας. Οι μαθητές θα έχουν αναπτύξει στενότερες σχέσεις μεταξύ τους και θα έχουν ανακαλύψει ενδιαφέροντα πράγματα για τους άλλους. Τώρα είναι σε θέση να διακρίνουν ανάμεσα σε:

- στερεότυπα και προκαταλήψεις*
- αυτοαντίληψη και αντιλήψεις των άλλων.

Οι μαθητές έχουν κάνει πρόοδο στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων που θα τους ωφελήσουν στην καθημερινή τους ζωή, τόσο στην τάξη όσο και στο σχολείο ως σύνολο, και θα επανέρχονται συχνά στα θέματα που τέθηκαν σε αυτά τα τέσσερα μαθήματα, ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο ό,τι έμαθαν.

Φυλλάδιο μαθητή 1.1

(Ομάδα 1)

Παιχνίδι ρόλων

Συμφωνείτε ποιος θα είναι ο εκπρόσωπος της ομάδας σας που θα διαβάσει δυνατά το σύντομο απόσπασμα από το ημερολόγιο και την εργασία της ομάδας.

Ορίστε ένα άλλο μέλος της ομάδας που θα κρατά σημειώσεις και θα κάνει τις παρουσιάσεις στην τάξη.

Απόσπασμα από το ημερολόγιο του Μαξ:

«Είναι η πρώτη μέρα στην καινούρια μου τάξη. Η οικογένειά μου μετακόμισε εδώ από άλλη περιοχή και ακόμη νιώθω ξένος. Αγαπητό ημερολόγιο, μου έχουν συμβεί πολλά τις τελευταίες ημέρες. Θα σου πω μερικά από αυτά.

Τώρα ζούμε σε ένα διαμέρισμα κοντά στο ποτάμι. Ένας από τους συμμαθητές μου μένει πολύ κοντά. Ήρθε την τρίτη ημέρα και μου πρότεινε να πάμε για ψάρεμα. Είπα όχι γιατί το καλάμι μου είναι ακόμη μέσα στις κούτες».

Εργασίες:

- 1) Συγκεντρώστε έναν κατάλογο επιθέτων που πιστεύετε ότι θα χρησιμοποιούσαν οι συμμαθητές του Μαξ για να τον περιγράψουν (καταιγισμός ιδεών στην ομάδα).
- 2) Τι νομίζετε ότι θα έλεγε ένας από τους συμμαθητές του Μαξ για αυτόν στους υπόλοιπους μαθητές; Προετοιμάστε μια σύντομη σκηνή που μπορείτε να δραματοποιήσετε στην τάξη.

Φυλλάδιο μαθητή 1.1**(Ομάδα 2)****Παιχνίδι ρόλων**

Συμφωνείτε ποιος θα είναι ο εκπρόσωπος της ομάδας σας, που θα διαβάσει δυνατά το σύντομο απόσπασμα από το ημερολόγιο και την εργασία της ομάδας.

Αναθέστε σε ένα μέλος της ομάδας να κρατά σημειώσεις και να τις παρουσιάσει στην τάξη.

Απόσπασμα από το ημερολόγιο του Μαξ:

«Υπάρχει ένα μεγάλο γήπεδο ποδοσφαίρου μπροστά από το σχολείο μας. Χάρηκα για αυτό γιατί μου αρέσει το ποδόσφαιρο. Έτσι πήρα τη μπάλα μου και άρχισα να προπονούμαι. Είχα μόλις αρχίσει να παίζω όταν με σταμάτησε ο σχολικός φύλακας. Ήταν θυμωμένος και με ρώτησε αν ήξερα να διαβάζω. Δεν είχα δει την πινακίδα που έγραφε ότι το γήπεδο ήταν κλειστό μετά τη βροχή. Ήμουν τόσο σοκαρισμένος που πήγα σπίτι χωρίς να πω ούτε μια λέξη».

Εργασίες:

- 1) Συγκεντρώστε έναν κατάλογο επιθέτων που πιστεύετε ότι θα χρησιμοποιούσαν οι συμμαθητές του Μαξ για να τον περιγράψουν (καταιγισμός ιδεών στην ομάδα).
- 2) Τι νομίζετε ότι θα έλεγε ένας από τους συμμαθητές του Μαξ για αυτόν στους υπόλοιπους μαθητές; Προετοιμάστε μια σύντομη σκηνή που μπορείτε να δραματοποιήσετε στην τάξη.

Φυλλάδιο μαθητή 1.1

(Ομάδα 3)

Παιχνίδι ρόλων

Συμφωνείτε ποιος θα είναι ο εκπρόσωπος της ομάδας σας που θα διαβάσει δυνατά το σύντομο απόσπασμα από το ημερολόγιο και την εργασία της ομάδας.

Ορίστε ένα άλλο μέλος της ομάδας που θα κρατά σημειώσεις και θα τις παρουσιάσει στην τάξη.

Απόσπασμα από το ημερολόγιο του Μαξ:

«Είναι η πρώτη μέρα στην καινούρια μου τάξη. Η οικογένειά μου μετακόμισε εδώ από άλλη περιοχή και ακόμη νιώθω ξένος. Αγαπητό ημερολόγιο, μου έχουν συμβεί πολλά τις τελευταίες ημέρες. Θα σου πω μερικά από αυτά.

Ένας ηλικιωμένος άντρας ζει μόνος στο διαμέρισμα πάνω από εμάς. Όταν γύρισα σπίτι χθες, τον συνάντησα στην εξώπορτα με τα ψώνια του. Κουβαλούσε μια τσάντα με τρόφιμα και βαριανάσαινε. Τον λυπήθηκα. Τον ρώτησα αν μπορούσα να τον βοηθήσω, και του μετέφερα την τσάντα μέχρι την πόρτα του».

Εργασίες:

- 1) Συγκεντρώστε έναν κατάλογο επιθέτων που πιστεύετε ότι θα χρησιμοποιούσαν οι συμμαθητές του Μαξ για να τον περιγράψουν (καταιγισμός ιδεών στην ομάδα).
- 2) Τι νομίζετε ότι θα έλεγε ένας από τους συμμαθητές του Μαξ για αυτόν στους υπόλοιπους μαθητές; Προετοιμάστε μια σύντομη σκηνή που μπορείτε να δραματοποιήσετε στην τάξη.

Γενικές πληροφορίες για εκπαιδευτικούς Σtereότυπα και προκαταλήψεις

Τι είναι το στερεότυπο;

Οι άνθρωποι ορίζονται συχνά με βάση την ένταξή τους σε ομάδες, ανάλογα με τον πολιτισμό τους, τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, την προέλευσή τους ή εξωτερικά χαρακτηριστικά όπως το χρώμα του δέρματος, το ύψος τους, το χτένισμα ή τον τρόπο ντυσίματος.

Συχνά αυτός ο καθορισμός των ομάδων συνοδεύεται από συγκεκριμένες ιδιότητες που αποδίδονται στα άτομα, με αποτέλεσμα συγκεκριμένες εικόνες να συνδέονται με ορισμένες ομάδες. Αν αυτές οι εικόνες γίνονται υπερβολικές σε βαθμό που να μην ανταποκρίνονται πλέον στην πραγματικότητα, τις ονομάζουμε στερεότυπα.

Σtereότυπα μπορούμε να βρούμε και σε βιβλία (ακόμα και σχολικά εγχειρίδια), κόμικς, διαφημίσεις ή ταινίες. Σίγουρα όλοι έχουμε συναντήσει τέτοια στερεότυπα. Σκεφτείτε, για παράδειγμα, την εικόνα γυναικών από την Αφρική φορώντας φούστες από φύλλα φοίνικα, με παχιά χείλη και μικρά οστά κολλημένα στις μύτες τους.

Από το στερεότυπο στην προκατάληψη

Αν ένα άτομο ή μια ομάδα κρίνεται μόνο με βάση τα σχετικά στερεότυπα, τότε μιλάμε για προκατάληψη. Διαμορφώνεται μια άποψη για ένα άτομο ή μια ομάδα χωρίς να το γνωρίζουμε πραγματικά. Τέτοιες απόψεις ή ιδέες συχνά δεν έχουν καμία σχέση με την πραγματικότητα, ενώ μπορεί επίσης να είναι δυσμενείς ή εχθρικές.

“Θετικά” στερεότυπα

Όμως, υπάρχουν επίσης και τα θετικά στερεότυπα. Για παράδειγμα, αν κάποιος υποστηρίζει ότι οι μαύροι είναι γρήγοροι δρομείς, μπορούμε να πούμε ότι αυτό είναι ένα θετικό στερεότυπο. “Τότε, τι κακό υπάρχει σ’ αυτό;” θα σκεφτείτε. Σε αυτή την περίπτωση γίνεται λανθασμένη γενίκευση. Απλά σκεφτείτε: Είναι πράγματι αλήθεια ότι όλοι οι μαύροι άνθρωποι είναι γρήγοροι δρομείς;

Για ποιο πράγμα είναι καλά τα στερεότυπα;

Οι προκαταλήψεις φαίνεται να κάνουν τον κόσμο απλούστερο. Αν οι άνθρωποι συναντούν άλλους ανθρώπους που μοιάζουν παράξενοι, δημιουργείται μια αίσθηση ανησυχίας. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι προκαταλήψεις επιτρέπουν στους ανθρώπους να αποκρύψουν την ανησυχία τους – μπορώ να υποκριθώ ότι γνωρίζω τα πάντα για τον/ους άλλο/ους και ότι δεν χρειάζεται να κάνω ερωτήσεις. Αλλά το αποτέλεσμα είναι, εξ αρχής, ότι είναι αδύνατη η ουσιαστική επαφή και η πραγματική κατανόηση.

Ποιο είναι το αποτέλεσμα των προκαταλήψεων;

Οι προκαταλήψεις είναι επιθετικές. Αρχικά, χρησιμοποιούνται για άδικη αντιμετώπιση. Οι προκαταλήψεις στερούν από τους ανθρώπους την ευκαιρία να δείξουν ποιοι είναι και τι μπορούν να πετύχουν. Για παράδειγμα, ένας εργοδότης μπορεί να μην δώσει σε έναν τούρκο υποψήφιο μια δουλειά γιατί έχει ακούσει ότι “αυτοί” πάνε πάντα στην δουλειά αργοπορημένοι. Μερικοί άνθρωποι μπορεί να προσκολληθούν σε προκαταλήψεις και λαϊκιστικές ιδέες αν και δεν γνωρίζουν κάποιον που τις επιβεβαιώνει.

Τι μπορούμε να κάνουμε κατά των προκαταλήψεων;

Οι προκαταλήψεις είναι πολύ ανθεκτικές. Αλλά η ελπίδα δε χάνεται: κανείς δεν γεννιέται με προκαταλήψεις. Μαθαίνονται και απομαθαίνονται. Πριν κρίνετε κάποιον, ζητήστε του να εξηγήσει γιατί έκανε αυτό για το οποίο κρίνεται. Να θυμάστε ότι σίγουρα δεν θα θέλατε να κριθείτε χωρίς να σας ακούσουν.

Φυλλάδιο μαθητή 1.2

Αυτοαντίληψη - αντιλήψεις των άλλων

Εργασία σε ζευγάρια

Σχόλια μετά τη συζήτηση – Πού συγκλίνουν οι απόψεις μας – Πού διαφέρουν οι απόψεις μας – Παρατηρήσεις	Πώς περιγράφω τον εαυτό μου (η αυτό-αντίληψή μου)	Πώς περιγράφω το συμμαθητή μου (Η αντίληψή μου για κάποιον άλλο, γραμμένο από εμένα)	Σχόλια μετά τη συζήτηση – Πού συγκλίνουν οι απόψεις μας – Πού διαφέρουν οι απόψεις μας – Παρατηρήσεις